

LESZ-E MAGYAR SKANSEN?

Sürgetés egy régen húzódó néprajzi terv ügyében

Az aquincumi amfiteátrum martján megállók, előtem az Arany-hegy és Péter-hegy lankáira futó síkság, a Mocsaras-dűlő. Erről a vidékről írta Tóth Árpád: »O, más táj van-e még, ahol így tud a rest / Arany nap haldokolni...« 1963 nyarán is megigéz itt az alkotnyat: a pannón múltról valló kövek fölött ívelő távvezeték a hétköznapi realitást jelenti.

Négy esztendeje időnként föl-föl röppen a hír, hogy *szabadtéri néprajzi múzeum* létesül itt, az Arany-hegy tövében. A gondolat nem új keletű, már száz esztendeje, 1857-ben felvetődött, hogy a budai dombokon főleg szelmalmokból álló épületsoportokat létesítsenek. Negyven évvel később, 1896-ban, ha módosítva is, megvalósult az elgondolás: a millenniumi kiállításon 24 lakóházzal és a hozzájuk tartozó gazdasági épületekkel fölépült a Néprajzi Falu. Nagy kár, hogy az ünnepségek után lebontották.

Szükség van-e ilyen múzeumokra? A világon először 1891-ben Svédországban létesült falumúzeum: a stockholmi *Skansen*. Nem bontották le, de példájára Európa és Amerika tájain egyre több skansen született. Az ilyenféle múzeumokat ma már világszerte a stockholmi Skansen nevével jelölik a néprajzosok. Belgium, Németország, Dánia, Anglia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Jugoszlávia, Norvégia, Ausztria, Lengyelország, Románia, Skócia, Csehszlovákia, Spanyolország, a Szovjetunió és az Egyesült Államok tájain már *regionális skansenek* is létesültek, többek között azzal a céllal, hogy a népi építőművészet emlékeit megőrizték.

Például a bukaresti Herstrau-tó partjára épült Falumúzeum magába foglalja a romániai népi építőművészet lényegét. Bukovinától Olténiáig minden román táj jellegzetes építészete jelen van itt; nádfedeles, zsúptetős házak, templomok, gazdasági épületek, gémeskutak találkoznak a tó partján a székely, szász és lipován népi építészeti emlékeivel. Az épületek berendezései eredeti mivoltukban tanúskodnak e tájak népi gazdálkodásáról és művészetéről. A régvolt paraszti életforma tartozékai: munkaeszközök, használati tárgyak a nép hajdani életét mutatják.

Szétteredeznek a paraszti életforma keretei Magyarországon is. Szokások, hagyományok feledésbe mennek: a gazdasági átalakulás és a technikai civilizáció terjedése nemcsak a falu társadalmi szerkezetét változtatja meg. Parasztságunk ízlése is átalakul.

Közben lezárul néprajztudományunk utolsó gyűjtő-rendszerező lehetősége. A nemzedékek életéhez nőtt tárgyak elvesztik jelentőségüket és haszontalan lommá válnak. Pedig minden tárgy bizonyíték.

De a falu külső képe is megváltozik: noha a táj biológiai adottsága és a település szerkezete között mély oksági kapcsolat van. Ezt az egyensúlyt bontják meg a kispolgári ízlés

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Liszt Klára

Cím:

Lesz-e magyar skansen?

Forrás:

Magyar Nemzet

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fiz.)

(Oldal)

1963 júl. 16.

OSZTÁLYOZÁS

Tárgy

F08

Hely

Szabadtéri Néprajzi Múzeum

Idő

"1963"

Személy

Helyszám

szomorú jelképei. Gombamód tenyésznek a manzardos kőházak, előttük virágágyások, s bennük az elpusztíthatatlan kerti törpék. Öröm és üröm sokszor átélt csalódása, hiszen ezek a tájhoz nem illő házak pusztá létezésükkel mégis csak az országos lakásépítkezés számszerű eredményeit növelik.

Az Akadémia néprajzi és építészettörténeti bizottságai 1959 tavaszán közös ülésen megvitatták a magyar skansen ügyét. Operatív szakbizottság is alakult. Részletes javaslatában a skansen megvalósítását sürgette, hangoztatva, hogy a magyar népi építészet emlékeit és a magyar parasztság felszabadulás előtti életkörülményeit hiteles formában, életközeli, természetes környezetben kell ismertetni.

Legalkalmasabbnak találták erre az Aquincumtól északnyugatra eső kies völgyet és a hozzácsatlakozó erdővidéket. Jelen van itt minden magyar tájegység: a síkság előhegyvidékbe hajlik, majd dombvidékbe megy át. De hegyek is vannak itt. E tájon természetes környezetbe kerülne a békési tanyaudvar és a borsodi sátoztetős ház, vagy a hevesi barlanglakás és a kunsági tornácos ház, meg a kalocsai pingált ház. Tiszai halászkunyhó, somogyi cigányputri, hortobágyi pásztorszállás, a Bakony és a Mátra-vidék házai együttesen mutatnák népi építőművészetünk emlékeit. Szélmalom, vízimalom, szárazmalom, kalló, harangláb, dohánypajta, présház, borospince és útszéli feszület tanúskodnék népünk régvolt életéről.

A megyei Hazafias Néprajz-bizottságok vállalták, hogy megszerzik a szükséges épületeket, lebontásuk, elszállításuk és fölépítésük szép társadalmi feladat lenne. Építészek és néprajzosok ajánlották fel szakértelmüket és munkájukat, intézmények ígérték segítségüket és támogatásukat.

Múlik az idő. A Néprajzi Múzeum 1970-ben a Várba költözik. »Ott a nagyobb néprajzi tárgyakat, például szekereket nem lehet elhelyezni — mondja dr. Bodrogi Tibor, a Néprajzi Múzeum főigazgatója — csak a skansen megvalósítása oldaná meg a Néprajzi Múzeum gondjait. De ma már egy-egy vidék korszerű muzeológiai ábrázolása szabadtéri néprajzi múzeum nélkül különben sem lehetséges.«

A munka mégis késik. Noha a fővárosi tanács 1959-ben elvileg hozzájárult, hogy ezen a gyönyörű tájon skansen létesüljön, a végleges döntés még nem született meg. A szükséges területet is ki kellene már jelölni, hogy az előzetes építési tervek is megszülethesse- nek. Hiszen ezek nélkül a költségvetést sem lehet elkészíteni.

Allok az aquincumi amfiteátrum fölött, elnézem a tájat, amint az Arany-hegy mögött lebukó nap még egyet int a pannon-köveknek. Vajon mikor fénylenek már itt a magyar falvak üzenetei?

Kiss Károly